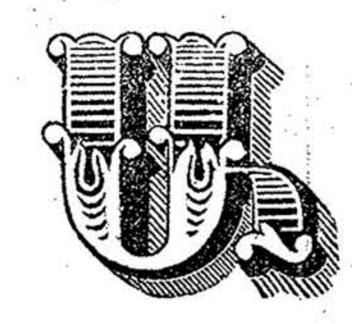
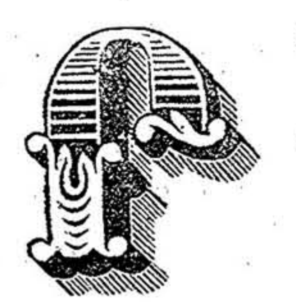
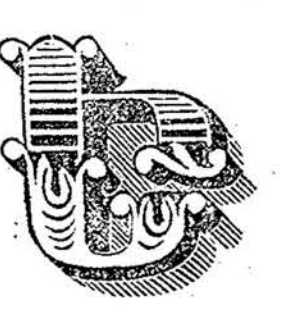
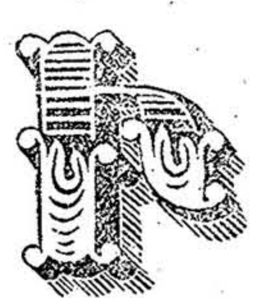
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ . . . Ղ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ Ֆր.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԴՐԱՄ

Արտասահմանեան թերթ մը վերջերս կը հաղորդէր թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Պուքրէշի, Քոնսթանցայի և Սելիսթրէի Մասնաճիւղերը վաճ. Պօղոս Նուպար փաշային դիմելով խնդրած են որ բարեհաճի Բարեգործականի դրամագլուխին կարեւոր մէկ մասը Կովկասի փախստականներուն յատկացնել։

Նոյն թերթը կը յառաջադրէր այս դիմումը և Բարեգործականի միւս մասնաճիւղերուն ալ կը յանձնարարէր որ համանման թելադրութիւններով ազդեն իրենց կեդրոնին վրայ։

Այս առաջին անգամը չէ որ Բարեգործականին դրամագլուխը ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ ազգային շրջանակներու մէջ։

Իր հիմնարկութեան առաջին տարիներէն իսկ, Բարեգործականը, երբ դեռ հազիւ քանի մը հազար ոսկիի դրամագլուխ մը ունէր, այս կարգի թելադրանքներ և խնդրանքներ ստացած է պարբերաբար։

Այսպիսի դիմումներ ներշնչուած են անշուշտ հայրենասիրական զգացումներէ, բայց անոնք միեւնոյն ատեն մատնանիշ կ'ընեն ազգային որոշ մտայնութիւն մը որուն վրայ կ'արժէ անդրադառնալ։

Խնդիրը միայն Բարեգործականին վրայ չէ։ Անոր գոյութենէն շատ առաջ, նոյն իսկ այնպիսի թըւականներու երբ տակաւին ազգային աղէտներ գոյութիւն չունէին՝ մեր հանրային գործիչները կարծես մասնաւոր հակառակութիւն մը ունեցած են պատրաստ դրամին դէմ և միշտ յառաջադրած են անոր անմիջական գործածութիւնը ազգային զանազան պէտքերու։

Միտքի այս տրամադրութիւնը շատ մը պատճառներով կրնայ բացատրուիլ։

Նախ որ, Ազգին պէտքերուն համար պատրաստ դրամ գործածելը գործունէութեան ամենէն անաշխատ կամ դիւրին եղանակն է որ քիչ շատ ամենքնուս ալ կը յարմարի։

Երկրորդ, պատրաստ դրամի գործածութեամբ այլեւս հանգանակութեան պէտք չզգացուիր կամ անոր առիթները կը պակսին, ինչ որ դարձեալ մեր հաշիւներուն կը համապատասխանէ։

Եւ յետոյ, ասոնցմէ զատ, սա՛ միւս կարեւոր պատճառն ալ կայ որ՝ մենք ազգովին կ'անգիտանանք Դրամագլխին տնտեսական նշանակութիւնը և համայնքներու մէջ կատարած դերը։

Արդարեւ, արեւելեան ըմբռնումով, դրամագլուխը ուրիշ բան չէ բայց եթէ որոշ քանակութեամբ դրամ որ մնալով, կեցած տեղը բան մը չարժեր, այլ ծախսուելով միայն արդիւնք կու տայ։

Արդեօք այս ըմբռնումը չե՞ն ցոլացներ իրենց մէջ կարգ մը ռամիկ ասացուածքներ, ինչպէս՝ «կծիկը կծիկին փառաները կը պահէ», «մեռնի նէ՝ ճեպը պիսի թաղեն» ևն.։

Միեւնոյն ըմբռնումին տարբեր մէկ արտայայտութիւնը չէ՞, դարձեալ, մահմէտական կրօնին այն տրամադրութիւնը որ տոկոսով փոխատուութիւնը կ'արգիլէ, ցոյց տալու համար թէ՝ դրամը որոշ արժէք չի ներկայացներ ցորչափ չի ծախսուիր։

Եւ այսպէս, ահա, մենք սովորութիւն ըրած ենք մեր բոլոր բարեգործական-ազգային հաստատութեանց երբեմն, ուստի և անապահով հասոյթները ամբողջովին ծախսել և անոնցմէ գոնէ պզտիկ մաս մը դրամագլուխի վերածելու գաղափարը չենք ունեցած։

Հետեւանքը սա՛ եղած է որ, երբեմն հասոյթները նուազելուն կամ դադրելուն պէս՝ գործն ալ կաղացած կամ բոլորովին դադրած է։

Ահա թէ ինչո՞ւ այնքան կարճ կեանք ունեցած են մեր մէջ՝ իրարու յաջորդող բազմաթիւ ընկերութիւններ։

Դրամագլուխին եւրոպական կամ արեւմտեան ըմբռնումը, սակայն, արմատապէս տարբեր է։

Դրամագլուխի գիտական սահմանը մեր արեւելքցիի ուղեղներուն մէջ լաւ մը տեղաւորցնելու համար, մեր գրագէտները հարկադրուեր են այդ բառին կցել կարգ մը որակականներ, ինչպէս անշարժ, անձեռնմխելի ևն., հասկցնելով թէ դրամագլուխին ձեռք չէ կարելի դպցնել, մինչդեռ եւրոպական լեզուներու մէջ այս ածականներուն պէտք չի տեսնուիր, զի ամէն մարդ գիտէ արդէն թէ դրամագլուխը չի խածնուիր։

Բառին գիտական ըմբռնումով, դրամագլուխին կոչումը պէտք է ըլլայ շահագործուիլ և ոչ երբեք խածնուիլ։

Ամէն աշխատութիւն, կորովի ամէն վատնում՝ համապատասխան արժէք մը կամ վարձք մը կ'ենթադրէ և կը ներկայացնէ։ Ու դրամը՝ այդ աշխատութեան, թափուած այդ կորովին համարժէքը կամ դէթ վարձքն է։

Իսկ դրամագլուխը՝ շարունակական աշխատութեանց բնականաբար ամբարումը կը ներկայացնէ դրամի կամ ուրիշ ո՛ և է գոյքի ձեւին տակ։ Եւ ինչպէս ամէն աշխատութիւն վարձք մը կը բերէ՝ այնպէս ալ դրամագլուխը պարտի իր քանակին և մատակարարութեան որակին համեմատութեամբ վարձք մը բերել որ կը կոչուի եկամուտ։

Ընկերական արդի կազմակերպութեամբ, դրամագլուխը, անհատական կեանքի մէջ, մարդուս ծերութեան մեծագոյն զօրավիգն է, զի երբ մարմինն ու միտքը աշխատելու ոյժէն աստիճանաբար կը զրկուին, դրամագլուխը որ, ինչպէս ըսինք, խնայուած ոյժ մըն է՝ իր արժէքին համեմատ վարձք մը, եկամուտ մը կը հայթայթէ։

Իսկ հանրային կեանքի մէջ, բարոյա-տնտեսական հողի վրայ, դրամագլուխը երկու նպատակի կը ձգտի։ Անիկա, նախ, իր արտադրած եկամուտով, կ'ապահովէ ձեռնարկուած գործին յարատեւութիւնը, հակառակ որ երբեմն հասոյթները նուազին կամ դադրին։ Երկրորդ, աշխատութեանց համարժէքին աստիճանական ամբարումովը՝ անիկա ի դուրս կը հանէ այնպիսի վիթխարի ձեռնարկներ որոնց անբաւական են անհատական անջատ կորովներ։

Դրամագլուխը մէկ խօսքով «կըթան կով» մըն է որուն «կաթը կը հատնի» այն ատեն՝ երբ «կովը կը մեռնի»։

Ուրեմն, տրուած բացատրութիւններէն յայտնի կ'երեւայ որ ո՛չ միայն դրամագլուխին ձեռք դպցնելը յիմարութիւն է, այլ և ջանալու է որ անիկա հետզհետէ աճի բազմանայ. զի որքան դրամագլուխը շատնայ, այնքան ալ եկամուտը կ'աւելնայ և կրնայ, տարիներու ընթացքին մէջ, անհաւատալի համեմատութիւններ ստանալ։

Արդ, Բարեգործականը մեր ազգային միակ հաստատութիւնն է որ դրամագլուխի գիտական սկզբունքին վրայ հաստատուած է։

Եւ անիկա ա՛յնպիսի իմաստուն կազմակերպութիւն մը ունի որ, առանց անդամավճարներէն տարուէ տարի բան մը խնայելու հարկին մէջ գտնուելու՝ կրնայ դրամագլուխը աստիճանաբար աւելցնել, որովհետեւ անոր դրամագլուխը մուտքի գումարներէն կազմուած է, և ըստ որում ամէն տարի նոր անդամներ կ'արձանագրուին, ապա ուրեմն կը գոյանան մուտքի նոր վճարումներ, դրամագլուխի նոր յաւելում։

Այսպէս, Բարեգործականը հազար ոսկի դրամագլուխով սկսաւ և այսօր ունի մօտաւորապէս 35000 ոսկւոյ դրամագլուխ մը, որ տարեկան 1200-1400 ոսկի հաստատ եկամուտ կը բերէ իրեն, այսինքն սկզբնական դրամագլուխէն աւելի մեծ գումար մը։ Եւ այս դրութեամբ Բարեգործականը կրնայ օրին մէկը իր այսօրուան դրամագլուխին չափ հաստատ եկամուտ ունենալ։ Սա ալ կայ որ, երբ դէպքերուն բերմամբ—ինչպէս հիմա, համեւրոպական պատերազմին առթիւ—այս հաստատութեան երբեմն հասոյթները մեծապէս նուազին՝ ինքը, շնորհիւ իր հաստատ եկամուտին, կրնայ անսասան մնալ և իր օգտակար գործունէութիւնը շարունակել, մինչդեռ եթէ դրամագլուխը խորած կամ սպառած ըլլար, Բարեգործականն ալ իր կարգին, ի թիւս ուրիշ շատ մը բարենպատակ հաստատութեանց, պիտի հարկադրուէր իր դուռները փակել։

Այս ամէնքին դէմ պիտի առարկուի սակայն որ, ի՞նչ նշանակութիւն ունի դրամագլուխին բարեբար դերը, քանի՞ կուտ կ'արժեն անոր նոյն իսկ վիթխարի հաստատ եկամուտները վաղուան համար, երբ այլեւս Հայութիւն չը մնայ Թուրքիոյ մէջ։ «Մեր վաղը այսօր է», ինչպէս կը փաստէր արտասահմանեան թերթը։

Թէեւ մենք չը բաժնենք այս գաղափարը, բայց պահ մը, վիճաբանութեան սիրոյն՝ ենթադրենք թէ «վաղը» ա՛լ գործ չը մնաց կատարելիք։ Տակաւին խնդիր է որ Բարեգործականին արդի դրամագլուխը կրնա՞յ Ազգը փրկել բնաջնջման վտանգէն։

Այժմ Կովկասի մէջ մօտաւորապէս 300,000 փախստական կայ. ասոնց եթէ պարզ հացագին մը վճարուելու ըլլայ, օրական 3000 եգիպտական ոսկի հարկաւոր է, այնպէս որ 10-15 օրէն Բարեգործականի ամբողջ դրամագլուխը կ'սպառի և դարձեալ ու շարունակ փախստականներու գոյութեան հարցը դամոկլեան սուրի մը պէս առկախ կը մնայ։

Իրողութիւնը հոն է որ, ազգային արդի մեծ աղէտին հանդէպ՝ հոս ու հոն պատրաստ գտնուող ցանցառ գումարները չեն որ կացութիւնը պիտի փրկեն. անոնք շուտով կը հալին, կը ցնդին և աղէտը կը մնայ սպառնական։ Անկէ փրկուելու համար Ազգին ամբողջ իմաստութեան, զոհողութեան, եղբայրակցական գործունէութեանը պէտք ունինք։

Զգենք իրենց բնական զարգացման վիճակին մեր այն հաստատութիւնները որոնք իրենց իմաստուն կազմակերպութեամբ ճշմարտապէս փայլուն ապագայ մը կը խոստանան, և մեր փրկութիւնը Ազգին հաւաքական Կորովին, հաւաքական Զոհողութեան մէջ փնտռենք։

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

«Ապտէլ Մոնէյմ» յածանաւը. — Հինգ օրէ ի վեր լուր չկայ — կ'ըսէ երէկուան Փարոս — եգերապահներու վարչութեան պատկանող «Ապտէլ Մոնէյմ» յածանաւէն։ Նոյն վարչութեան երկրորդ յածանաւն է այս որ կ'անհետանայ քանի մը օրէ ի վեր։

Իտալական «Փիրենցէ» շոգենաւը որ Բոր-Սայիտ կ'սպասուէր հինգշ. օր, աւստրիական ընդծովեայ մը կողմէ ընկղմուեցաւ։ 15 նաւաստ և 6 ճամբորդ կը պակսին։ Կը հերքուի այն լուրը թէ Պանքօ տի Րօմայի տնօրէն Պ. Ինթերտոնաթօ խեղդուողներուն մէջ կը գտնուի։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՍՈՒԷՏԻԱՅԻՈՅ ՓՐԿՈՒԹԵՆԷՆ

III

ՊՂԻՆՁԷ ԱՆՕԹԸ

Ծովեզերքին վրայ, առագին դէզ մը կազմած, կը վառի խեղճ գիւղացիներուն ամբողջ շարժուն հարստութիւնը, անկողին, զգեստեղէն, ընդեղէն։

Պղինձէ մեծ անօթ մը, որ սինի կոչուած ափսէ մըն է կարծեմ, խարոյկէն դուրս կ'իյնայ և բնականաբար այրել չուզեր։

Բազմաթիւ գաղթականներ հոն են, խարոյկին չուրջը, սպասելով նաւ առնելու իրենց կարգին։ Ոմանք հեռուէն կը նային բոցերուն, համակերպած տրտմութեամբ մը, մինչ ուրիշներ կրակը կ'արծարծեն շարունակ։

Վճռական ծերունի մը յանկարծ կը զատուի խումբէն, կ'առնէ այրել չուզող պղինձէ անօթը, և ծովեզերքին խոշոր քար մը ժողվելով կ'սկսի բոլոր ուժովը անընդհատ զարնել անօթին՝ զայն անգործածելի դարձնելու յոյսով։

Բայց պղնձեայ ափսէն կը դիմադրէ քարին՝ ինչպէս դիմադրած էր կրակին։

Ուրիշ գաղթական մը, որուն ջիղերը աւելի զօրաւոր են, ջղային անհամբերութեամբ մը անօթը կ'առնէ անոր ձեռքէն և սրածայր քարով մը կը վերսկսի իր ընկերոջ աշխատանքը։ Անօթը կը ծռի քիչ մը, բայց միշտ պղինձէ ափսէ մըն է։ Քրտինքը կ'երեւի խեղճ մարդուն ճակտին վրայ։ Կը զարնէ, կրկին կը զարնէ։ Կարելի չէ բան մը ընել։ Յուսահատած է։ Ափսէն կոտրիլ չուզեր։

Հեռուէն դիտած էի այս գործողութիւնը։ Կը մօտենամ այս երկու մարդոց և կը հարցնեմ իրենց թէ ի՞նչ է իրենց դիտաւորութիւնը.

— Չենք ուզեր Տաճիկին ձեռքը բան մը ձգել, ո՛չ իսկ այս պղինձէ անօթը.

— Շատ լաւ, բարեկամներ, կ'ըսեմ իրենց, ինծի տուէք ափսէն…

Եւ առնելով զայն իրենց ձեռքէն՝ կը նետեմ ծովուն մէջ որ իրենց ոտքին առջեւ էր….

Իրենց կոյր և որքա՜ն բացատրելի ատելութեանը մէջ ընդդէմ Թշնամիին՝ որ զիրենք կ'ստիպէր փախչիլ իրենց նախահայրերուն հայրենիքէն, այդ բարի մարդիկը չէին անդրադարձած քանդումի այս տարրին՝ ծովուն, ամենէն ազդեցիկն և ամենէն ալ դիւրինը իրենց համար….

IV

ՕԽԱ ՄԸ ԼԱՒ ԿԱՐԱԳ

Տենդագին և տաժանագին կերպով կը շարունակուէր նաւ առնելու գործողութիւնը։ Ճիչեր կանանց ու տղայոց՝ զորս կ'ողողէն ալիքները։ Հազար դժուարութեամբ՝ կոյր մը լաստին վրայ կը հանենք։ Խեղճ կին մը, իմ քովս, կը կոտրէ Սինկէրի կարի մեքենայ մը, բոլորովին նոր, որ գուցէ իր միակ ապրուստի միջոցն էր, կամ անոր վրայ կարած էր իր նորածինին խանձարուրքը, և զոր իր հետ առնելու կարելիութիւնը չէր տեսներ….

Այդ պահուն, միջին տարիքով, խոռադէմ մարդու դիմագծութեամբ հայրիկ մը կը մօտենայ ինծի և ցած ձայնով կ'ըսէ ականջիս վար.

— Օխայ մը աղուոր կարագ ունիմ, շատ աղուոր կարագ… կ'ուզե՞ք որ հետս նաւ բերեմ….

Պարզօրէն երեսը կը նայիմ։ Իրար կը հասկնանք, և մարդս չի պնդեր….

ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ստորեւ կուտանք Անգլ. Խորհրդարանին մէջ նախընթաց շաբթու կատարուած վիճաբանութեանց վերաբերող մեկ քանի հեռագիրներ զորս տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ չէինք կրցած հրատարակել մեր հեռագրալուրերու բաժնին մէջ:

Լոնտոն, 5 Նոյ. — Լորտերու ժողովին մէջ Լորտ Սէնթ Տէյվիս պահանջեց կառավարութենէն որ Թագաւորին խորհուրդի Անձնական Խորհուրդի լիակատար նիստ մը կազմել՝ ներկայ կացութիւնը քննելու համար. Լորտ Մորլի պահանջեց որ միջոցներ ձեռք առնուին որոնք արգիլեն պաշտօնական միջամտութիւնը ընդդէմ այնպիսի լուրերու որոնք ոեւէ վնաս չեն կրնար հասցնել նաւային և զինուորական գործողութեանց. Լորտ Մորլի կը միանայ Լորտ Սէլպըրնի՝ ձաղկելու համար Գրաքննիչներու ապուշութիւնը ի պատասխանի, Լորտ Բրիծոնրայտ Անձնական Խորհուրդի գումարման ընդդիմացող բեճնիֆական գրծաւորութիւններուն վրայ և ակնարկելով պատերազմի ընթացքին մասին խորհրդարանական քննութիւն մը կատարելու հաւանականութեան վերաբերող Լորտ Մորլիի բանաձեւին, պատասխանեց որ եթէ նմանօրինակ քննութեան մը պէտքը զգացուէր, կառավարութիւնը պիտի չխուսափէր անկէ. Ճիշդ և արթուն զրաքննութիւն մը անհրաժեշտ է՝ ըսաւ. Հերքեց թէ կը փորձուէր իրական կացութիւնը ծածկել. Ռ.

Լոնտոն, 9 Նոյ.—Սըր Էտ. Կրէյ յայտարարեց Խորհրդարանին մէջ թէ Դանլիճը որոշած էր, սեպտ. 24ին, կարեւոր արշաւախումբ մը ղրկել Սերպիա, անոր օգնելու համար իր թշնամեաց խուժումին դէմ. Դանլիճը այս որոշումը տալուն պէս, զայն հաղորդեցինք Յունական կառավարութեան, ճշդելով թէ բաւական կարեւոր ոյժ մը կը ղրկէինք օգնելու համար Յունաստանի՝ իր դաշնակցին (Սերպիոյ) հանդէպ յանձնառութեանց կատարումին. Սըր Էտ. Կրէյ շարունակեց. «Կը յիշէք նախորդ յայտարարութիւններս երբ կ՚ըսէի թէ խոստացած էինք Սերպիոյ օգնել մեր կըրցած բոլոր միջոցներովը. Այժմ կը յայտնեմ Ձեզ թէ կատարած ենք և կը շարունակենք կատարել մեր յանձնառութիւնները»: Անգլ. կառավարութիւնը —աւելցուց Սըր Էտ. Կրէյ—չէր անգիտանար Պուլկարիոյ Ֆէրտինանտին ի նպաստ Գերմանիոյ ձգտումները. Կառավարութիւնը նոյնպէս տեղեակ էր, ապրիլ ամսէն ի վեր, Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ կատարուող բանակցութեանց. Մօք.

Լոնտոն, 9.—Խորհրդարանին մէջ Պ. Պօնար Լօ ըսաւ թէ չի կարծեր որ կայսերական խորհուրդի մը գումարումը ներկայիս կարելի ըլլայ, բայց կառավարութիւնը հաճոյքով պիտի ողջունէր գաղթավայրերու նախագահներուն այցելութիւնը. Ռ.

Լոնտոն, 9.—Լորտերու Ժողովին մէջ Լորտ Սէլպըրն կանխատեսեց որ կառավարութիւնը կը ծածկէ ճշմարտութիւնը. Նոյնպէս ըսաւ թէ զիջելով Թըռով Պառերազմ. Դանլիճի մը գաղափարը, որ լիազօրմար դանլիճի մը մը ենթարկէ իր որոշումները, ուրիշ բանի չի կրնար ծառայել բայց եթէ մեծագոյն յապաղումը փոքրագոյն արդիւնաւորութեան միացնելու. Լորտ Քըրզըն պատասխանեց թէ պիտի գոհանայ Գրաքննութեան խնդրոյն վրայ միայն ըսելով. Կրկնեց կառավարութեան անգամներուն միաբան փափաքը՝ խորհրդարանութեան պէտքին հետ հաշտուող անզիջութեանց առաւելագոյնը տալու մասին. Կարօղի կերպով պաշտպանեց արտաքին գործերու վարչութիւնը Սըր Էտ. Կրէյի միջոցաւ. Անիկա ամենադժուարին պաշտօնն ունի որ տրուած է մեր օրերու ո՛ և է ուրիշ արտ. գործոց նախարարի մը. Ան կը բռնէ չորս ձեռք լծուած կառքի մը սանձերը, այսինքն դաշնակից կառավարութեանց և բանակներուն՝ որոնք անկէ առաջ երբեք միեւնոյն կառքին լծուած չէին և զոր վարել պէտք էր երկու կողմէն դահավէժներ և վտանգաւոր դարձեր պարունակող ճամբու մը մէջէն. և որովհետեւ տասներկինդ ամսուան պատերազմէ մը ետք՝ երկու պալքանեան Թագաւորներ մեր նախատեսութիւնները կը չքի՛ն մինչեւ այսօր իրենց շահերուն հակառակ երթալով, ժողովուրդը կը դառնայ և ցնծում կը ծածկէ իր կուսքը զոր քանի մը ամիս առաջ կը պաշտէր. Այդպիսի յարձակումներ բնոյթը ունին մեր հեղինակութիւնը տկարացնելու ուրիշ ազգաց հանդէպ, մէջը ըլլալով մեր դաշնակիցները.

Լորտ Լէնստաուն, պատասխանելով Լորտ Միլների, յայտարարեց թէ երբ պատերազմին փառացի պատմութիւնը ճանչցուի, պիտի ապացուցուի թէ Պալքաններու քաղաքականութեան խնդիրը միշտ զանուած է արտ. գործոց նախարարութեան առջեւ. Խորամուխ քննութեան մը պակասը չէ, ըսաւ Լորտ Լէնստաուն, որ մեր նախատեսութիւնները ի դերեւ հանեց. Մեր քաղաքականութիւնը հիմնուած էր Պալքանեան պետութեանց հետ փոխադրութեանց սխեմի մը վրայ. Անոնք ամենքն ալ տրամադիր էին ընդունելու, բայց տալու մասին՝ տա ուրիշ խնդիր էր. Նախանձութիւններ և թշնամութիւններ ծանրացուցին արտաքին էնթրիկները, և ճնշումը արգիլեց յաջողութիւնը այն բանին որ սկզբունքով՝ բանաւոր սխեմ մըն էր. Մեր վարանումը՝ զերման յառաջացումը կասեցնելու համար զօրք ղրկելու մասին, յառաջ կուգար այն կարեւորութենէն զոր կ՚ընծայէինք թշնամի յառաջացումը ձախողեցնող ամենէն արդիւնաւոր միջոցները քննելու. Ճշմարտութիւնն այն է, սակայն, որ ոչ մէկ յապաղում տեղի ունեցաւ. Սելանիկ ղրկեցինք անմիջականօրէն տրամադրելի բոլոր զօրքերը և ժամանակ չկորսնցուցինք ուրիշներ ալ պատրաստելու և պէտք եղած փոխադրամաւերը ապահովցընելու.» Ռ.

ԱՂԷՏԻ ԵՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

(Այց բիւրեահայ փախստականներին)

VII

, Քննադատել մի հաստատութեան կամ կազմակերպութեան գործունէութիւնը՝ չի նշանակում ուրանալ նրանց մատուցած ծառայութիւնը կամ ժխտել նրանց գոյութեան հասարակական արժէքը. Դրական քննադատութիւնը, ընդհակառակը, ցոյց տալով եղած գործունէութեան պակասներն ու սխալները, նոր ուղիներ և էջեր է բաց անում յետագայ աւելի լրիւ ու խելացի, նպատակայարմար ու բեղմնաւոր գործունէութեան համար.

Ո՞վ կարող է, օրինակ, համարձակվել բացարձակ արհամարհանքի կամ բացասման խօսքն արտասանել այն բոլորի հանդէպ, ինչ կատարվել ու կատարվում են Էջմիածնում խմբված փախստականների համար. Որոշ խմբերի և անհատների անձնուէր գործունէութիւնն արժանի է, նոյն իսկ, բոլոր յարգանքների.

Սակայն մեր քննական դիտողութիւնները նպատակ չունեն ամենեւին մէկի գովքը վերլծելու, միւսին բարոյական խրատներ կարդալու. Մենք վերցնում ենք ամբողջ երեւոյթը, որպէս այդպիսին, և պիտի մատնանշենք գործի կազմակերպութեան հիմքում եղած այն սկզբնական խաչոր սխալներին վրա, որոնք հետղհետէ ճակատագրական նշանակութիւն ունեցան փախստականների կեանքի համար.

Թիւրքահայ փախստականների հայրենասիրութեան գործով զբաղվող ընկերութիւնների և սրանց կեանքի կոչած յատուկ մարմինների գործունէութեան գերագոյն նպատակը պիտի կայանար մի բանում. սեղծել ֆիզիքական գոյութեան եւ ապրուստի համար Ցօրմալ պայմաններ գեթ նուազագոյն չափերով՝ փախստականների կեանքը փրկելու, նրանց ապրեցնել կարողանալու համար:

Այդ նպատակին հասնելու համար չեն կարող գլխաւոր և արմատական միջոցներ համարվել ոչ դրամ ժողվելը, ոչ սնունդ մատակարարելը եւ ոչ բժշկական օգնութիւն հասցնելը. միջոցներ, որոնց վրա ապաւինում էր ընկերութիւնների և մարմինների ողջ էներգիան, բայց միեւնոյն ժամանակ նոյն իսկ այդ միջոցները, յատկապէս վերջին երկուսը, շատ բերի, պակասաւոր ու անկազմակերպ են: *Ի՞նչ նշանակութիւն ունի սնունդը — օրվայ այդ չոր պատառը — փախստականի համար, երբ նրա մարդկային-ֆիզիքական գոյութեան պայմանները աննօրմալ են. Եւ ի՞նչ արժէք ունի հիւանդացող փախստականի համար բժշկական օգնութիւնը այդ աննօրմալ պայմաններ ծոցում, երբ նրա համար, միեւնոյն է, փրկութիւն չը կայ՝ նոյնիսկ արուեստականօրէն կազդուրվելուց յետոյ.*

Ճիշդ այնպէս, ինչպէս արբեցողութեան դէմ կռւելով չի վերանում ալկոհօլի տարածումը, այնպէս էլ հիւանդների բուժումը դեռ չի նշանակում մահաբեր հիւանդութեան վերացում.

Էջմիածնում մտածել են միայն հիւանդներին բժշկական օգնութիւն հասցնելու մասին, այլ ոչ թէ հիւանդութիւն ստեղծող պայմանների վերացման մասին.

Ո՞րն է հանրական չարիքի այդ նաւապայմանը.

Փախստականների գիշեր-ցերեկ բացօթեայ կենցաղը:

Հասկանո՞ւմ էք այդ կենցաղակերպի ամբողջ ծանրութիւնը.

Փորձեցէք կռվկասեան առողջ ժողովուրդներից որ և է մէկին ապրեցնել ամառվայ սոսկալի տօթերին, չուաքից ու հովանոցից զուրկ, տաքցած մերկ սալքարերի կամ չոր հողի վրա. ուտեն և խմեն, նստեն ու պառկեն միեւնոյն կէտերում մնալով. ցերեկը խաչվեն, շշմեն ու նուաղեն արեգակի այրող ճառագայթների տակ, գիշերը խփէ նրանց կիսամերկ մարմիններին զով, ցրտախառն քամին, իսկ մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրա, շատ յաճախ հէնց իրանց կողքին, նոյն բաց օդում, կեղտոտեն նրանք իրանց արտաթորութիւններով և ապականեն ամբողջ մթնոլորտը. ինքներդ դատեցէք, թէ ի՛նչ հետեւանքներ կը սպասէք շաբաթների և ամիսների այդօրինակ կենցաղակերպից, թէկուզ այդ փորձութեան ենթական երկաթէ առողջութիւն ունեցող մի ժողովուրդ լինի.

Բայց ի՞նչ կարող էք ասել թիւրքահայ փախստականների համար. այդ՝ մահվան վտանգից խուճապած, անաբեկված ու յուսահատ, բոլոր ունեցածից զրկված, մի շարք հարազատներ արդ զոհ տուած կամ ճանապարհին կորցրած, օբերով ռառվ, չատերը ոտաբոպիկ, յոգնած, քաղցած ու կիսամերկ ճանապարհ կըտրած, մասամբ հիւանդ (դիզենտերիայից), մեր կլիմայական պայմաններին անծանօթ ժողովրդին. ի՞նչ կ՚ասէք, կրկնում ենք, երբ ֆիզիքապէս և հոգեպէս զարհուրելի դառնութիւնների բովից անցած, հետեւապէս անառողջ վիճակ ունեցող փախստականներին «հիւրընկալում» և պահպանում են այնպիսի աննօրմալ պայմանների մէջ, ինչ նկարագրեցինք մենք վերեւ.

Էջմիածնում գործող մարմինների աններելի անփութութիւնը —թող թոյլ տրվի մեզ ասել՝ անգիտակցական յանցանքը— կայանում է նրանում, որ նրանք հէնց սկզբից չեն կառուցել վրաններ *վաղարշապատի շրջակայքում, աւելի* բաց *տարածութեան վրայ՝ փախստականներին բացօթեայ կենցաղից ազատելու համար. Ի՞նչն էր պակասում — դրա՞մը թէ նիւթը— կառուցանելու համար գէթ այնպիսի պրիմիտիւ վրաններ, ինչպէս Թափառական ցեղերի մէջ սովորական է՝ սարերի վրայ և հայ գիւղերի դաշտերում. Ոչ, եղել է և կայ դրամ. իսկ նիւթը հեշտ է գտնել, երբ կայ փող(*).* պակասել են միայն ձեռնհաս մարդիկ, չեն եղել շրջահայեաց, եռանդուն, բանիմաց կազմակերպիչներ:

Բայց մենք չը վերջացրինք դեռ մեր խօսքը.

(Մնաց *Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ*

(*) Էջմիածնում ոչ մեկից չեմ լսել որ եւ է գանգատ ճիւթական միջոցների պակասութեան մասին: Ընդհակառակը իմ ուղղակի հարցերին ստանում էի միշտ այն պատասխանը, որ փախստականների համար ժողովված դրամը առատ է: Նշանակում է ճիւթականի արգելք չը կար՝ վրաններ կառուցանելու համար: Ինչ վերաբերում է՝ կցաւ ձեռք բերելու դժուարութիւններին, դա, յամենայն դէպս, չի կարող արդարացուցիչ պատճառ համարուել. Նախ այդ ուղղութեամբ եռանդուն աշխատանք չի գործադրվել եւ ոչ էլ յատուկ փորձեր ու դիմումներ են արվել ուր հարկն է. Երկրորդ՝ եթէ հարկաւոր չափերով չը ճարվէին կցաւեղէններ, կարելի էր պակասը լըրացնել տախտակներով՝ շինել երկար վրաններ կառուցուածքներ տախտակներից կամ զուգէ եւ բիբեղներից: Ցամենայն դէպս այդ անփութութեան համար չի կարող որ եւ է արդարացուցիչ առարկութիւն լինել:

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ ՊՕՐ-ՍԱՅԻՏԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն)

12 Նոյ. Ուրբաթ

Կոբլեան հանգոյցը քակուեցաւ. Տեղական Մասնախումբը ինքնիրմէն լուծուեցաւ, միանգամ ընդ միշտ ազատելով Ազգ. իշխանութիւնները իրենց խղճին վրայ դրուած ահագին բեռէ մը. Տեղ. Մասնախումբի լուծումը ոչ մէկ կերպով կրնայ նսեմացնել անոր իւրաքանչիւր անդամին յարատեւօրէն ու անձնուիրաբար թափած աշխատութիւնները. Բայց սա ալ պէտք չէ մոռնալ որ այդ աշխատութիւնները շատ աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլային, եթէ որոշ կերպով գծուած սահմանի մը մէջ մնային: *Կ՚ըսեն թէ Մասնախումբի լուծումէն ետք Առաջնորդարանը այլեւս ազատ պիտի զգայ ինքզինքը շատ աւելի ազդու կերպով շարժելու և կարեւոր քայլեր առնելու, որոնց ճամբուն վրայ խոչընդոտ մըն էր Տեղական «Մասնախումբ անունով ճանչցուած անկախ մարմինը. Այսուհանդերձ, պէտք է միշտ չէշտել, արդար ըլլալու համար, որ մասնախումբի անդամներուն չափ Բեմբի աշխատութեանց նուիրուող շատ քիչեր ունեցանք, ու ամենապզտիկ կասկածը չի կայ որ յետ այսու եւս, երբ հայ անհատներ, անոնք նոյն եռանդով պիտի աշխատին նոյն գործին, որ իրենց սրտին չափ աչքերնուն ալ մօտ է. Երկու Բաղ. ժողովներու պատուիրակները, Պ. Պ. Քէչեան և Արշակեան հոս են դեռ. իրենց ոչ մէկ այցելութեան առիթով այսքան կարեւոր հարց մը ունէին լուծելիք. Բեմբի կազմակերպութեան գործը նորէն-նոր ծընունդ պիտի առնէ. Մաղթենք որ նորածինը հրէշ մը չըլլայ. ...*

— Բեմբի նաւամատոյցը ու յարակից ծովեզերքին երկայնքը՝ անկողիններու և վերմակներու բլուրներ շինուած են. Առատութեան այս տեսարանը այլապէս մխիթարիչ բան մը ունի. Գաղթականներն ալ հիմա կը հասկնան թէ համբերութիւնը *այնքան առնելի առաքինութիւն մը չէ. Իրենց վրանները անկողինով ու վերմակով լեցուեցան. Այս պատճառաւ պէտք է բացարձակապէս դադրեցնել սնունդի վերաբերեալ նուիրատուութիւններ ու բանի ուղարկումը. Բոլոր բարեսէր նուիրատուներու ասկէց վերջ միակ մտածումը սնունդի հարցը թո՛ղ ըլլայ, ու մինչեւ որ զայն յարատեւօրէն բարւոքելու միջոցները ապահովուին, թո՛ղ անոնք ղրկեն՝ որքան որ կրնան՝* իւղ, բրինձ, պլկուր, ոսպ, լուբիա, բէյ, շաքար, ձիթախոս, եւն., եւն.:

— Մարսիլեայէն Սահաթճեան եղբարք ղրկած են՝ 2 սնտուկ նոր ու գործածուած հագուստներ. Նոյն տեղւոյն հայութիւնը դրամական հանգանակութեան մըն ալ ձեռնարկած է.

— Կէսօրէ վերջ հասաւ նաեւ կարմիր-խաչի պատուիրակ Պ. Թ. Ֆիչէնկճեան:

* * *

Անհաւասիկ թարգմանութիւնը Տիկ. Իկլոսալի կողմէ Պ. Ն. Թօքաթի ուղղուած նամակին, որու մասին գրած էինք «Արեւ»ի վերջին թիւին մէջ.

Վիլլա-Պեսրա, Հէլիօբոլիս
Նոյ. 6, 1915

Սիրելի Պարոն . . .

Շատ ազնիւ եղած էք ինծի համար այդքան ջերմ ու սրտաբուխ խօսքեր ընելով, հրապարակով կամ առանձինն: Դուք գիտէք որ, ինչ որ ըրի, նեղմարիս հանդէպ մըն էր ինծի: Ես չպիտի մոռնամ երբեք իմ աշխատակից ընկերներս, եւ ո՛չ ալ զնահատումի ազնիւ զգացումը ու գովելի երախտագիտութիւնները անոնց, որոնց մէջ աշխատեցանք:

Որքա՜ն ուրախ եմ որ սկաուտներու խմբանոցը մեծ յաջողութիւն գտած է: Ինչպէ՞ս կ՚առաջանայ դպրոցը. ի՞նչ կ՚ընեն իմ պզտիկներս. մեծերուն համար դասագիրք եւ գրասեղան տրուեցա՞ն: Ասիկա շարունակաբար մտածումս եղած է:

Կը յուսամ որ կիներն ու մանուկները տաքուկ հագուստ ունեցան: Առտուները խոնաւ ու ցուրտ պէտք է ըլլայ: Ուրախ եմ նաեւ որ վրաններու վերջնական բաժանումները եղած լմնցած են: Ասիկա վերջ մը պիտի դնէ շատ մը պզտիկ դժուարութիւններու: Ու երբ հացը «Բեմբ»ին մէջ մեր իսկ մարդիկը պատրաստեն, պատուակա՛ն բան պիտի ըլլայ:

. . . Բայց ամէն անգամ որ խորհելու համար պահ մը կ՚ունենամ, մտածումներս միշտ ետ կ՚երթան փափաքելու դէպի «Բեմբ»ի մանրամասնութեանց շուրջը:

Ցիշեցէք զիս բոլոր մեր բարեկամներուն: Կը յուսամ շուտով գալ դարձեալ:

Հաւատացէք ինծի, շատ անկեղծօրէն

Ձերդ՝
ՊՕՆԹԷ ԷԼԿՈՒՏ

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍՐԸ ԱՐԵՒԸ ՊԻՏԻ ՌՄԲԱԿՈԾԷ

Ամերիկեան Նիւ Եօրք Հէրալտ թերթը *իր վերջին թիւերէն միոյն մէջ խիստ հետաքրքրական ու զաւեշտական պատմութիւն մը կ՚ընէ, որուն հեղինակը Գերմանական Շլէզվիկ նահանգին Դանիական մասին ենթասպաներէն մէկն է.*

Ենթասպայ Ֆօն ... Դանիացի մըն է որ Գերմաններու երկրին համար կը կռուի, թէպէտ, բայց ունի իր անհատական տեսակէտները ու հայեացքը. Տեսէ՛ք թէ ինչ կը գրէ ան Դանիական թերթի մը մէջ.

«Ֆրանսայի հետ պատերազմեցանք մենք. Դժբաղդաբար Նոթլանտը և իր շրջակայ կղզիները մոռացութեան դատապարտեցինք. Սակայն անհրաժեշտ է որ այս անգամ Տանիմարքան իր ամբողջութեամբը գրաւենք. Շուէտը ունի Քաղ՚ուէֆուա նաւահանգիստը, որ կրնայ մեզի օգտակար ըլլալ և մեծ ծառայութիւններ մատուցանել. Անշուշտ Հոլանտան ալ պիտի կուլ տանք. Պելճիքային գործը արդէն լմնցուցինք. Անտարակոյս, դեռ առանց պէս ուրիշ փոքր հողամասեր ալ հող ումոխիրի պիտի վերածենք ու ամենքն ալ մուխի պէս պիտի չքանան. Այս պատերազմին վերջաւորութենէն յետոյ մենք Գերմանները, համբաւաւոր ու անուանի պիտի ըլլանք. Մեծ պիտի ըլլանք բառին լայն իմաստովը. Այն ժամանակ մենք հարկաւ պիտի գրաւենք Անգլիա, Ռուսիան, Աւստրիան, Թուրքիան և Սպանիան. Նաեւ պիտի գրաւենք Ասիան ու զայն Ափրիկէին միացնենք. Միացեալ-Նահանգներն ալ Տեւտոն գաղթականութեան վայրեր պիտի ըլլան. Այս աշխարհիս մէջ ինչ բան որ ուտուելիք, կլլուելիք ու իւրացուելիք է՝ չպիտի թողունք որ ուրիշը յափշտակէ.

«Երկրագունդը մեզի համար շատ նեղ ու փոքր պիտի գայ. Ֆօն Մոլթքէի, մեր այդ չնաշխարհիկ հանճարին հետ մենք պիտի թերանք լուսնակին մէջ և հոն արտասովոր ու զարմանահրաշ բաներ պիտի պատահին. Երկու բեւեռները երկինքի ու երկրի, ելեքտրականութիւնով իրար պիտի միացնենք. Արեւը լաւ մը ռմբակոծելէ վերջ, դէպի երկինք յաղթական արշաւանք մը պիտի կատարենք ու Ամենակալին գահը պիտի տապալենք.

«Վիլհէլմ կայսրը ու Օգոստափայլ կայսրուհին երկինքին այցելութիւն մը պիտի տան. Այն ժամանակ մենք երկինքն ալ այս երկրին պիտի կցենք. Եւ, ո՛վ իմ ջերմ ու գիւրահաւան հաւատքս, Վիլհէլմ Բ-ը Աստուած պիտի ըլլայ, կառավարիչը ու թագաւորը ամբողջ Տիեզերքին.

«Դժոխքն ալ պիտի կցենք. արդէն հոնտեղի թագաւորը մեր Պիզմարքն աստանն է, այնպէս որ անհամաձայնութեան խնդիրներ չպիտի ունենանք.»

Դանիացի այս քօմիք ենթասպային սոյն գրութիւնը երբ հրատարակուած ու երեւան եկած է, Գերման զինուորական իշխանութիւնը զինք պատերազմական ատեանին առջեւ քաշած և 4 ամսուան բանտարկութեան դատապարտած է.»

Թարգմ. Ց. Հ. ԹՈՓՃԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայոց բնաջնջումը» վերնագրին ներքեւ Ժուռնալ տը Ժընեւ իր 24 հոկտ.ի համարին մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը որ մինչեւ Վանի առաջին առումը պատահած դէպքերը նկարագրելէ վերջ՝ կը շարունակէ սապէս.

«Աւա՜ղ, ամենէն ողբերգական պարագան տակաւին եկող պիտի պատահէր։ Յուլիս 2ին, Ռուսերը, տեսնելով Թուրքերու յառաջացումը հիւսիսէն, կ'որոշեն Վանը պարպել և կը հրամայեն քաղաքին ու գիւղին ամբողջ բնակչութեան՝ որ իրենց առջեւը ինկած՝ դիմեն Կովկասի սահմանագլուխը։ Այս արտագաղթը անհելի եղաւ. 250,000 հոգի, այր, կին և տղայ, թողուցին իրենց տուները, մեծ մասը հետիոտն. շատերը ճամբան կը մեռնէին. անոնց դիակներով գետերը կը լեցուէին ու ճամբաները կը խցուէին. տղաքը կը զատուէին իրենց ծնողքէն, ա՛լ չէին գտնէր զանոնք, կը պառկէին ու կը մեռնէին։ Պերկի-Բալէի մէջ այս անտանելի թափորը Քիւրտերուն կողմէ յարձակում մը կրեց. մարդասպանները մէկ բերկրը, բաղկացած 20,000 հոգիէ, գլուխէն անջատուեցաւ և յայտնի չէ թէ ինչ եղաւ։

«Մեծամասնութիւնը Իգտիրի մէջ սահմանագլուխը անցաւ։ Շատերը հոն կեցան ուժասպառ. ուրիշներ ճամբանին շարունակեցին մինչեւ Էջմիածին, հայկական ընդհ. կաթողիկոսութեան կեդրոնը, և մինչեւ Երեւան։ Հակառակ Կովկասի հայ ժողովուրդին և Թիֆլիսի ու շրջանի հայ քոմիթէներուն անձնուիրութեանը, կարելի չէր այսքան մեծ զանգուածներու օգնութեան հասնիլ։ Ժանտատենդը, փորհարութիւնն և ուժասպառութիւնը՝ ամէն օր հարիւրաւոր դժբախտներ կը մեռցնէին։ Հաց չկար, տաք կերակուր չկար։ Հիւանդանոցները լեցուած էին. Կաթողիկոսարանին բակերը, պարտէզները, փողոցները՝ խըճողուած էին հիւանդներով և մեռնողներով։

«Յուլիս 9ին Ռուսերը կը վերագրաւէին Վանը, զոր 7 օր միայն լքած էին։ Քաղաքն գտան մեծ մասամբ հրոյ ճարակ եղած։ Բոլոր ջրանցքները լի էին դիակներով Հայերու որոնք չէին կրցած փախչիլ։ Թուրքերը կը նահանջէին։ Այդ մէկ քանի շաբթուան միջոցին Ռուսերը Կովկասէն ետ կանչեցին փախստականներու մէկ մասը. հունձքը քաղելու համար մարդիկ պէտք էին, ապա թէ ոչ սովը կ'սպառնար։ Տակաւ առ տակաւ, կիներ ու տղաքներ եկան վերահաստատուիլ իրենց գիւղերուն աւերակներուն մէջ։ Բայց վերստին, քանի մը շաբաթ վերջը, ռուս բանակը կ'որոշէր պարպել քաղաքը և այն 25—30,000 Հայերը որոնք վերադարձեր էին, կը բռնադատուէին նոր գաղթի մը՝ նոր և անհուր տառապանքներով։

Չկայ ուրեմն Թրքական հողին վրայ տեղ մը ուր Հայերը խնայուած ըլլան։ Իրենց պաշտպաններուն զրացնութիւնը իրենց հալածիչներուն զրացնութենէն պակաս աղէտաւոր չեղաւ իրենց։ Բայց գէթ՝ կարելի է օգնութեան հասնիլ Կովկասի այս 400,000 փախստականներուն։ Թիֆլիսի, Երեւանի, Էջմիածնի մէջ կազմուած հայ յանձնախումբերը կը բազմապատկեն իրենց ճիգերը, բայց այսքան հսկայական խնդճութեանց դիմաց՝ միջոցները կը պակսին իրենց...»

Հ. Կ. Տէր Սահակեան. — «Մշակ»ի 7 հոկտ.ի թիւին մէջ կը կարդանք հետեւեալը. «Վերջերս Մշակի մէջ տպուեց որ Տրապիզոնում սպանուել է կոտորածի ժամանակ Մխիթարեան ուխտի միաբան հայր Ակինեանը։ Մի քանի այլ թերթեր տպելով այդ լուրը աւելցրել են կենսագրական տեղեկութիւններ։ Այժմ մեզ հաղորդում են ստոյգ աղբիւրից, որ սպանուողն եղել է ոչ թէ հայ բանասէր Ակինեանը, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագիրը, այլ հայր Կարապետ Տէր Սահակեանը, որին Թուրքերը սպանել են տանջանքով, որովհետեւ չէ կամեցել յանձնել Նրանց դպրոցի աշակերտներին։ Իսկ դպրոցի տեսուչ Հ. Սամուէլ Սարեանը և Հ. Թովմաս Օտապաշեանը ժողովրդի հետ քշել տարել են Միջագետք։»

Հ. Կ. Տէր Սահակեան Վիեննայի երիտասարդ Մխիթարեանց է'ն խոստմնալից դէմքերէն էր, օժտուած ճշմարիտ բանաստեղծի ուժեղ տաղանդով մը։ Իր մահը՝ եթէ ստոյգ է՝ հայ մատենագրութեան համար նոր մեծ կորուստ մըն է։

Հ. Կ. ԽԱՉ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ

Հայուհեաց Կարմիր Խաչը (Աղեքսանդրիոյ) Հոկտ. 26էն մինչեւ Նոյ. 6 հետեւեալ առաքումներն ըրաւ Բոր-Սայիտ. 516 վերմակ, 516 սաւան (հօս պատրաստուած), 88 վերմակի երես, 102 բարձ, 22 պանթալոն, 13 օխա բուրդ, 60 ծրար կտաւեղէն (մեր Զակազիկ պատրաստել տալով Բոր-Սաիտ ղրկած 500 վերմակներուն սաւանի գործածութեան համար) և 1 անկողին։ Նոյնպէս՝ 5 սնտուկ մեծաքանակ զգեստեղէն, խոհանոցի առարկաներ և դրենական պիտոյքներ։

Կարմիր Խաչը իր պատրաստել տուած ճերմակեղէններէն մինչեւ ցարդ ղրկած է 1843 կտոր, ամբողջովին կարուած Աղեքսանդրիոյ բարեսէր և ազնուական օրիորդներէն՝ որոնց հրապարակաւ կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնները։

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ նուէրները.

Տիար Լեւոն Փիլիպոսեանէ 200 տուփ սիկառէթ, Օր. Ք. Ռէն և Վալանթին Փիլիպոսեանէ 30 կտոր տղու զգեստ, Մանճուսունի Բարեսիրաց ընկերութենէն Տիկ. Նազլը Ծանճիանեանի ձեռամբ 51 կտոր ներքնազգեստ, Սէյտնաւի վաճառատունէն 4 ծրար քամթոռ, Տիկ. Մանկասարեանէ 3 զոյգ գուլպայ, 1 տուփ թէյ, 1 գ. պէպէի կօշիկ, Աղեքսանդրիոյ Թոմվէյի ընկերութենէն 1063 ղրշ. ձեռամբ Տ. Մ. Ճանիկեանի, Ռամլէի Թոմվէյի ընկերութեն՝ ձեռամբ Տ. Լ. Շիշմանեանի 1177 ղրշ., Գոնթ տը Զոկէպէ 150 ղրշ., Տ. Հայկ Քիւրքճեանէ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկ. Մառի Կարապետեանի մահուան առթիւ 50 ղրշ.։

Վ. Ատենադպիրի	Ատենապետ
Զ. Ա. ԹԻԻՐԱՊԵԱՆ	Գ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Պ. Վահագն Աղնաւորեան «Յուսաբեր»ի մէջ պատասխանելով դիտողութեանս՝ կ'ըսէ. «Ցամար դատեցի օր մը յետաձգել անոնց (վերմակներու) առաքումը՝ հասկնալու համար թէ պէ՞տք էր անմիջապէս ղրկել»։ Ենթադրած ըլլալը ճիշդ է ուրեմն. իսկ թէ օր մը միայն յետաձգել յարմար դատած է, ատիկա ճիշդ չէ՝ որովհետեւ իր սպասած պատասխանը կրնար տասը օր կամ տասը ամիս, մինչեւ Տարսանճելի բացումը — ինչպէս մտածուած է եղեր — յետաձգել անոնց առաքումը...։ Կը պնդեմ թէ ո՛չ Բաղ. Ժողովը խմբովին և ո՛չ Պ. Աղնաւորեան առանձին, իրաւունք ունէին այսպիսի յետաձգում մը կարգադրելու 500 վերմակներու մասին՝ որոնք չինուած էին Բոր-Սաիտի համար, իրենցմէ անկախ, իր միջոցներովը գործող Հայուհեաց Կարմիր-Խաչին կողմէ, և շինուած են եղեր իրենց՝ Բաղ. Ժողովին ալ գիտակցութեամբն ու հաւանութեամբը։ Կարմիր-Խաչը իրենց խաղալի՞կն էր որ ուզածնուն պէս պիտի վարուէին հետը...։ Դարձեալ՝ կը յայտնեմ Պ. Աղնաւորեանին (որ գիտէ արդէն) թէ իրենց տուած հեռագրին վրայ չէր՝ որ ստացուեցաւ Գահիրէէն պատասխանը՝ այլ ուրիշի մը հոսկէ ըրած հեռաձայնին վրայ...։

Իսկ իր կնքահօրի պաշտօնը անշուշտ դիպուածական է՝ որովհետեւ Կարմիր-Խաչը ընտրած չէ զինք և կնիքը ի ձեռին ունենալը իրեն ո և է իրաւունք չի տար Կարմիր-Խաչի գործերուն խառնուելու...։

Եթէ այս մէկ բացատրութենէն ետքը՝ Պ. Աղնաւորեան հաճի ինծի յիշեցնել «զալ տարուան մնացած շատ մը ուրիշ բացատրութիւններս», մի առ մի ամէնուն ալ պատասխանը կ'ստանայ, թո՛ղ վստահ ըլլայ...։ Վ. Թ.

Գահիրէի ցերեկոյթը.— Համագործակցող կուսակցութեանց կողմէ ի նպաստ «Հայ կամաւորական գործին» սարքուած ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենար Նոյ. 14ի կիրակի օր, Թատրոն Վէրտիի մէջ, ուր որոշեալ ժամուն, եկած լեցուած էր Գահիրէի և շրջակայ արուարձաններու հայ ժողովուրդը։

Սակայն ոստիկանութեան կողմէ յայտագիրը երկրորդ անգամ քննութենէ անցնել որոշուած ըլլալուն, ժամը չորսուկէսին բեմին վրայ երեւցաւ Տիար Լեւոն Մկրտիչեան, յանձնապէս հրաւիրուած Աղեքսանդրիայէն, և խօսեցաւ սապէս. «Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ ձեզի, ձեր ներկայութեամբ պատուելնուդ համար սոյն ցերեկոյթը, սակայն ցաւ ի սիրտ կուգամ ձեզ յայտնել թէ ոստիկանական կարգադրութեամբ հանդէսը յետաձգուած է. այսօր կիրակի ըլլալուն և կառավարչատունն ալ փակ ըլլալուն պատճառաւ՝ մեր կատարած դիմումները մնացած են ապարդիւն։ Յայտագրին ոստիկանութեան կողմէ քննութենէ անցնելէն վերջ՝ Կարգ. Մասնախումբը պիտի յայտնէ ճիշդ օրը և ժամը հանդէսին»։ Վարագոյրը իջնելով՝ ներկաները ցաւով մեկնեցան Թատրոնէն։ Յուսով ենք թէ յառաջիկայ կիրակի ժողովուրդը նոյնքան ստուար թիւով պիտի գայ։ Խ.Ա.

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

Սերպիական ճակատէն

Սելանիկ, 12. — Չորեքշաբթի երեկոյ։ Երէկուընէ ի վեր Ֆրանսացիք և Պուլկարները Կրատսքոյի և Քէօբրիւլիի միջեւ երկար տարածութեան մը վրայ կռուիլ սկսան։ Պուլկարները 5 ժամուայ զինադուլ մը պահանջեցին իրենց մեռեալները թաղելու և վիրաւորեալները վերցնելու համար, 2 ժամ միայն միջոց տրուեցաւ։ Ռ.

Աթէնք, 12. — Սերպիական ճակատէն հասնող լուրերը տարտամ են, բայց կ'իմացուի թէ Գերմանացւոց Քրալիէվօ-Քրակիւժէվաձ-Բաթրօվաձ գծին ամբողջական գրաւումը սխալ է։ Միթրովիձայէն հասնող կարեւոր սերպ ուժեր Քաչանիքի կիրճը հասնելով երկաթուղւոյ կայարանը գրաւած են որու դէմ Պուլկարները յառաջացած էին Բրիզրէնտէն Իւսկիւպ երթալու համար։ Գործողութիւնները հիւսիս-արեւմտ ճակատին վըրայ կը տարածուին և հիմա այնպէս կը թուի թէ կացութեան բանալին հոն պիտի ըլլայ, քանի որ Քրիւչէվօյի հիւսիսակողմէն Մանաստըր գացող սերպ զօրքերը անկէ պիտի անցնին։ Կառավարութիւնը այժմ Քրիւչէվօյի մէջ կը գտնուի։ Ռ.

Լոնտոն, 11. — Գերմանացիք Սերպիոյ մէջ մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին, հեղեղանման անձրեւներ երկիրը ճախճախուտի վերածած ըլլալուն համար։ Մօք.

Բարիզ, 12. — Արեւելեան Թատերաբեմին վրայ մեր բանակը նոյն. 6էն մինչեւ 10 բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարեց առանց ո և է կարեւոր մամնակոիւ մը կատարելու։ Պուլկարները նոյ. 10ին բուռն կերպով ռմբակոծեցին Քրիվօլաքի կայարանը։ Սէրնայի ձախ եզերքին վրայ գրաւեցինք Քրիւզէվիքօ և Սիրքօվօ գիւղերը։ 11 Թուականաւ Վալօնտօվոյի և Ռապրովոյի ուղղութեան վըրայ յիշատակելիք ո և է կարեւոր բան չկայ։ Ռ.

Լոնտոն, 13. — Բրիտանացի և Ֆրանսացի սպաներ Ազրիականի մէջ Սանթի-Քառանթայի նաւահանգիստէն Տէլվինօ-Լէսքօվիկ և Քորիձա-Մանաստըր տանող ճամբան քննութենէ անցնելով՝ զինուորի և ուտեստեղէնի փոխադրութեանց յարմար գտան զայն։ Ռ.

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴԻՐՔԸ

Լոնտոն, 13. — Պուքրէշէն հեռագիր մը Յունաստանի և Ռումանիոյ դիրքը այնպէս կը մեկնէ թէ երկու ազգերը զիրար մեծ ուշադրութեամբ կը դիտեն և անոնցմէ ոչ մէկը կը փափաքի կեդրոնական Պետութեանց հանդէպ դրացութեան մը նախաձեռնարկը ըլլալ։ Երկուքն ալ կը մտածեն թէ Ռուսիա պէտք է անպատճառ 200,000 հոգիով մասնակցի Անկլօ-ֆրանս. ուժերուն, Սեւ ծովու նաւահանգիստի ճամբով կամ Պէսարապիոյ սահմանագլուխէն Ռընիի ճամբով։ Այսպիսի միջոցով մը նուաճականապար Ռումանիա և Յունաստան Դաշնակիցներուն պիտի յարին։

Լոնտոն, 12. — «Թայմզ» Պուքրէշէն կ'իմանայ թէ Դանուբի ռումանական եզերքին վրայ գտնուող ռուս. Թընգանօթակիր նաւերու 800 ռուս նաւազները Թիւրն-Սէվըրէն հասած են։ Ռումէն կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է ռումանական նաւահանգիստներուն մէջ գտնուող ռազմամթերք բեռցած ռուսական նաւերը զինաթափ ընելով վար դնելու համար։ Ռ.

Լոնտոն, 10.— Յոյն և Պուլկար կառավարութիւնները համաձայնութիւն մը գոյացուցին՝ պուլկար և յոյն սահմանագլուխներուն միջեւ չէզոք գօտիի մը հաստատման մասին։ Մօք.

Աթէնք, 14. — Անպաշտօն նախարար Պ. Տընի Քոչէն, հանրածանօթ հէլլէնասէրը, վաղը հոս կ'սպասուի։

Բարիզ, 13. — Պ. Տընի Քոչէնի Յունաստանի մէջ կատարելիք մասնաւոր պաշտօնը կարեւոր կը նկատուի, որովհետեւ Պ. Տընի Քոչէն Հէլլէն պետական մարդոց մտերիմ բարեկամն է։

ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Լոնտոն, 11. — Պատերազմ. նախարարութիւնը կ'իմացնէ թէ Աղեքսանդրիայէն մեկնող «Սաութլէնտ» փոխադրանաւը Սեպտ. 2ին Եգէական ծովուն մէջ թորփիլահարուեցաւ, բայց յաջողեցաւ նոյն օրն իսկ Մուտրոս հասնիլ։ Կորուստներն են 9 մեռեալ, 2 կորսուած և 22 բացակայ՝ որոնք խեղդուած կը համարուին։ Ռ.

Բարիզ, 10. — Ֆրանս. «Իզէր» շոգենաւը, նախկին «Տաչիա»ն, իտալական «Էլիզա Ֆրանչէսքա» անուն շոգենաւին նաւազները ազատելէ վերջ թորփիլահարուեցաւ։ Բոլոր ճամբորդները և երկու շոգենաւներուն նաւազները ցամաք հանուեցան։ Ռ.

Բարիզ, 12. — (Պաշտ.) Ֆրանս. պզտիկ շոգենաւ մը որ միմիայն զինեալ 10 նաւազներ կը պարունակէր, ծովուն բացը ռազմամթերք և զէնք փոխադրող թշնամի առագաստանաւ մը հանդիպեցաւ որ պաշտպանուած էր 40 Թուրքերէ որոնց 11ը սպայ։ Ֆրանսացի 10 նաւազները առագաստանաւուն մօտենալով գըրաւեցին զայն մէջը գտնուողները և նիւթեղէններն ալ միասին։ Հ.

Լոնտոն, 11. — Խորհրդաւոր հրդեհ մը ծագեցաւ Թրանթօն (Նիւ Ճէրզէյ) գործարանի մը մէջ ուր Դաշնակիցներու հաշւոյն երկաթեայ ցանցեր կը պատրաստուէին։ Վնասը մէկ միլոն տոլար կը հաշուուի։ Ռ.

Լոնտոն, 12. — Անգլ. «Բարինա» ինչպէս նաեւ «Բալըֆօրնիա» և «Մօրբինա» շոգենաւները ընկղմուեցան։ Ռ.

Լոնտոն, 11. — Կ'ըսուի, թէ գերմանական «Ֆրաուէնլօպ» յածանաւը Պալթիկի մէջ ական մը կամ թորփիլէ մը զարնուելով ընկղմուած է։ Մօք.

Լոնտոն, 13. —«Տէյլի Էքսբրէս» կ'իմացնէ թէ յառաջիկայ յունվարին 14 հատ դիր-արէթնօթներ բրիտանական նաւատորմին վրայ պիտի աւելցուին։

Լոնտոն, 13. — Պայթում մը, որ ռումբի մը կողմէ յառաջ եկած ըլլալ կը կարծուի, քանդեց Բորթ-Արթիւրէն Պուէնոս-Այրէս գացող իտալական «Լիվիէթա» քարիւղաբարձ շոգենաւը։

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 13. — Ծովակալութիւնը կ'իմացնէ թէ «E-12» ընդծովեան Մարմարայի մէջ ընկղմած ըլլալու մասին վախ կը յայտնուի։ Թշնամւոյն անթել հեռագրով մէկ լուրը կըսէ թէ երեք սպայ և 6 հոգի գերի բռնուած են։ Ռ.

Արեւելեան ճակատէն

Բեթրոկրատ, 13. — (Պաշտ.) Շլաօքի շրջանին մէջ 11 օր տեւող կռիւէ մը վերջ՝ ուրտեղ մեր զինուորները մինչեւ կէս մէջքերնին ճախճախուտի մէջ մտած էին, գրաւեցինք Քէմէրնը և Անթինկը։ Իքսքիւլի շրջանին մէջ գերման 10 յարձակումներ ետ մղեցինք։ Հ.

Հայկական ճակատէն

Բեթրոկրատ, 4. — Կովկասի փոխարքայութեան «Կովկաս» պաշտօն. օականը անցեալ տարուան ընթացքին Թրքական ճակատին վրայ կատարուած գործողութեանց ամփոփումը կատարելով կ'ըսէ թէ այս 12 ամիսներու բուռն կըռիւներուն միջոցին թշնամին ոչ մէկ յաջողութիւն ունեցաւ, մինչդեռ Ռուսերը իրենց Կովկասի քաջարի բանակին ճիգերուն շնորհիւ հիմա Թրքական Հայաստանի ամենամեծ մասին կը տիրեն։ Թրքական բանակը, կիսովին փճացած Սարըղամիշի մէջ, մինչեւ հիմա չէ կրցած ոտքի կանգնիլ։ Դեկտեմբերի մէջ Թուրքերու գործողութեանց նախաձեռնութիւնը բեկանելէ վերջ՝ մենք ազգու կերպով կը պահենք զայն և հակառակ Օսմանցւոց բերած օգնազօրքերուն՝ անոնց բոլոր նոր ձեռնարկները կ'արգիլուին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սերպիական ճակատէն

Հռոմ, 14.—Հաւասի աղբիւր ստացուած տեղեկութիւններ ցոյց կուտան թէ Վալանսոյի գրաւման կամ սպառնալիքի տակ ըլլալու լուրերը բացարձակապէս սխալ են։ Սերպ կառավարութիւնը Միթրովիձայի մէջ կը հաստատուի։ Սերպ զինուորները կատարեալ կանոնաւորութեամբ կը նահանջեն, առանց վհատութեան եւ առանց ո եւ է իրեղէն լքելու։ Պուլկարական աղբիւր հակառակը յայտնող լուրերը անհիմն են։ Հ.

Բարիզ, 14.— Զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Պուլկարները հինգշաբթի օր յարձակում գործեցին Բրիւսնիկի եւ Սիրքովօ գիւղերուն վրայ, որոնք չորեքշաբթի օր գրաւած էինք։ Անոնց յարձակումները ետ մղեցինք, յետոյ հակայարձակելով գրաւեցինք Սիրքովօ գիւղը։ Նոյնպէս գրաւեցինք Վալանտովոյի հիւսիսային բարձունքը՝ պուլկարական ամրոցի մը հետ։ Ռ.

Արեւելեան ճակատէն

Բեթրոկրատ, 14. — Գերմանացիք Ռիկայի արեւմտեան ուղղութեան վրայ նահանջելու վրայ են։ Զեկոյց մը կը յիշատակէ թէ Թուքում Շլոքի շրջանին մէջ թշնամին հետապնդելով ծանր կորուստներ պատճառած են անոր, յետոյ Քեմմերնի արեւմտ. ուղղութեամբ յառաջացած են։ Ռ.

Բեթրոկրատ, 14.— Զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Գերմանացւոց Իխսքիւլի շրջանին մէջ յարձակողականի անցնելու փորձը ետ մղուած է։ Չարթորիսքի ոստերը բուռն կռիւ մը կը շարունակուի։ Մեր կրակը կասեցուց Սթիրի ուղղութեամբ թշնամւոյն յառաջացման փորձերը։

Արեւմտեան ճակատէն

Բարիզ, 14.— Զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ Գերմանացիք այս առտու Լաբիւրինթոսի դէմ յանկարծակի յարձակումով մը յաջողեցան մեր առաջին գծին խրամներէն մէկուն մէջ մտնալ, ուրկէ դուրս հանուեցան տեղւոյն վրայ ձգելով իրենց վիրաւորները։ Ֆրանս. հրետանին յաջողութեամբ փճացուց Նուվրոն լեռնադաշտին վրայի գերման ամրութիւնները։ Շամբանեի եւ Հօթ-Մեօզի մէջ հրետանիի կռիւ մը կը մղուի։ Ռ.

Իտալական ճակատէն

Հռոմ, 14.—Թշնամի օդանաւեր Բրաձայի վրայ ռումբեր նետեցին. Էրպի եւ Վերոնի մէջ, որոնք զինուորական բոլոր կայաններէն հեռու կեդրոններ են. բնակիչներով լեցուն բազմաթիւ շինութիւններ վնասուեցան. 30 հոգի մեռան եւ 48 հոգի վիրաւորուեցան։ Ռ.

Բարիզ, 14. — Հոս հասնող լուրերուն համեմատ կը հաւաստուի թէ Աւստրիացիք փութկոտ պատրաստութիւններ կը տեսնեն Թրիէսթէն պարպելու համար։ Թրիէսթէի բոլոր գեղարուեստական իրեղէնները Վիէննա կը փոխադրուին։ Մաճ.

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Նոյեմբեր 1915

ԲԱՄՊԱԿ		Բացում	Փակում
	Նոյ.	17 17]32	17 3]8
	Յունվար	17 13]16	17 21]32
	Մարտ	18 1]8	17 15]16
	Նոյ.(1916)	17 13]32	17 11]32
ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ			
	(3 ամիս)	105 20]40	105 20]40
	(2 ամիս)	107	107

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Գրեդի Ֆոնսիէ	1886	Ֆր. 291.—
» »	1903	» 241.—
» »	1911	» 250.—
Ռումէլի Երկաթուղի		» 127.—
Բանգամա		» 91.—